

СОРОЧКА-ВИШИВАНКА

Мудрі люди говорять що той, хто пам'ятає минуле, має майбутнє. Сьогодні серед сучасних українців купувати вишиті сорочки стало доволі поширеним явищем, їх вдягають на національні та державні свята, дарують друзям та привозять як сувенір. А ще буквально якихось 200 років тому вишита сорочка була головною ознакою українського народу.

Українська сорочка-вишиванка. Вона ввібрала в себе теплоту сонця і запах трави, шум гаїв і голубинь небес, усю розкіш землі і смуток чарівної пісні. Нині ми сприймаємо мову вишитої сорочки здебільшого як сукупність візерунків, гру кольорів, майстерність вишивальниць. А вона, між тим, народилася не тільки, як витвір мистецтва, а й як наш оберіг. Бо закодована була одвічними життєдайними знаками сонця, землі і води. І захищала така сорочка, й сили додавала, й кохання берегла.

Сорочка належить до найдавнішого одягу наших предків. За княжих часів у теплий період року довга сорочка, підперезана поясом, була єдиним одягом жінок і дівчат. За козацьких часів сорочки були без комірів, лише з вузькою лямівкою по краях зібраного на нитку полотна навколо вирізу шиї.

Орнамент наносився на найбільш вразливі для людини місця – комір, пазуху, манжети.

Орнамент складався не просто з малюнків, а із своєрідних оберегів, що уособлювали сонце; ромбів, які символізували землю та інших знаків. Широко використовувався рослинний орнамент. Безперервне поєднання квітки, листка і пуп'янка, що символізувало народження, розвиток і безперервність життя. Вишивка на пазусі покликає захищати найважливіший центр людини – серце. Тому тут широко застосовували символіку винограду, яка розкриває радість і створення сім'ї. А багата вишивка на рукавах – оберіг і шанування рук трудівниці. Дуже популярною у вишиванках є калина – символ невмирущості роду, улюблене дерево нашого українського народу.

Кожен колір у вишиванці має своє символічне значення. Біле полотнище – символ невинності та чистоти. Його вишивали здебільшого червоними та чорними нитками. Червоне – колір сонця, символ життя і свободи. Чорний – колір землі, означає добробут, достаток, іноді – смуток. Рідше вишивку доповнювали мережива, виконані зеленими, голубими, жовтими і синіми нитками.

Найбагатшими орнаментами прикрашали сорочки молодих дівчат. У цих сорочках вишивали комір або планки навколо горловини, полички і уставки, рукави біля зап'ястя і самі манжети, а також пазуху і поділ. До речі, за вишиванкою можна було судити про трудолюбивість дівчини: чим багатша вишивка, тим вправніша і роботяща дівчина. Жодна дівчина не одягала материну вишиванку, щоб не перейняти її важкий досвід. І ніколи дівчата не дозволяли переймати свій неповторний орнамент подругам, щоб

ті часом не вкрали їхню долю. Значно скромніше оздоблювали свої сорочки заміжні жінки, переважно чорними і синіми нитками. Синій колір символізував довіру і безкінечність. У чоловічих сорочках – чумачках і українках – вишивалися уставки і манжети.

Та з особливим пієтетом наші предки ставилися до своєї першої сорочки – льолі. Її шили із крижми – полотна, в якому хрестили дитину. Коло пазухи вишивали кілька хрестиків синіми швами на чисте і щасливе життя. Поділ сорочки вишивали білими нитками, щоб дитя добре росло і мало силу. Льолю не можна було підперезувати, щоб дитині не боліло всередині. Не було на ній і комірців, щоб у дитини не роздвоїлася життєва дорога. Таку льолю носили до дев'яти років. А потім змінювали фасон – у сорочки з'являвся комірць-стійка, обов'язково вишитий, щоб дитина швидше до людей доросла. І вже у 12 років дитині одягали „дорослу « вишиванку.

Найбільше цінується у вишиванці її чистота. Сорочка шиється тільки з білого льняного чи конопляного полотна, за винятком траурної вишиванки, яка має чорний колір. Вишиванка у давній уяві мала захисну магічну силу. Від цього побутує вислів „народитися у сорочці « – значить бути щасливою людиною. З часом магічний зміст забувся, проте з нього розвинувся зміст моральний : вишиванка стала уособлювати любов і відданість, що мали вберегти від усього злого. Ось чому саме сорочку дарує хлопцеві дівчина, синові – мати, чоловікові – дружина. Наречена, даруючи своєму коханому вишиванку, ще й прикріплює до її уставок барвінок, щоб в родині панувала любов, і колоски, щоб був достаток.

Чарівної сили набуває сорочка, яку вишивали з любов'ю, добрими думками і чистими помислами. Така вишиванка захищає людину від усього злого. Про це, безперечно, знали ті далекі киянки, котрих зібрала чи не у перший гурт вишивальниць донька князя Ярослава Мудрого дев'ять століть тому. Згодом, коли Анна Ярославна виходила заміж за французького короля, то серед розкішного посагу везла в чужу країну і київські вишиванки. І (о диво!) не перед златом-діамантами, а саме перед вишитою сорочкою з України онімів від подиву Париж. До речі, вся Європа і нині захоплюється вишиванками. Тож хай ніколи не переривається золота нитка життя, якою вишивали наші матері і бабусі свою долю на наших українських сорочках.

*Власенко Ірина
(Полтава, Україна)*

СЕМАНТИКА РУШНИКОВИХ СИМВОЛІВ

У статті розкриваються особливості символіки орнаментів, колористики, технік виконання рушників, зібраних на Полтавщині у 1-й чверті ХХ ст. відомими вченими-музейниками Костем Мощенком, братами Данилом і Вадимом Щербаківськими.

Символіка рушників увібрала в себе матеріальну і духовну складову